

Stefan KAUFMAN

25 LAT DZIAŁALNOŚCI KOMITETU INŻYNIERII LĄDOWEJ
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
(1952 - 1977)¹⁾

1. Wstęp

Ustawa o Polskiej Akademii Nauk z 30 października 1951 r. przewidywała możliwość powoływania przy Wydziałach Akademii Komitetów Naukowych i ustaliła ramy ich zadań.

Nad zadaniami i działalnością komitetów odbywały się okresowe dyskusje w Prezydium Akademii. Pierwsza z takich dyskusji odbyła się 17 września 1954 r. Z dyskusji tej wynikało, że najważniejszym zadaniem komitetów jest pobudzenie inicjatywy twórczej pracowników nauki, koordynowanie ich działalności i jej koncentracja w kierunkach najważniejszych dla rozwoju nauki, rozwoju gospodarki i kultury narodowej.

Wyniki tej dyskusji zostały wzięte pod uwagę przy opracowaniu tekstu nowej ustawy o Polskiej Akademii Nauk z 17 lutego 1960 r., która po dwukrotnym jej znowelizowaniu - 21.3.1965 i 12.2.1970 - dziś nadal obowiązuje i w której poprzednie ramy o działalności komitetów zostały szerzej rozwinięte i ściślej sprecozowane.

Z biegiem lat zadania komitetów nie unormowane jeszcze odpowiednimi regulaminami, ulegały rozszerzeniu, jakie życie samo narzucało. Najbardziej istotne zmiany w tym kierunku dokonały się na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych przy ustalaniu zadań w kadencjach 1969-1971 i 1972-1974; będzie o nich mowa.

Jakkolwiek ustawa kreacyjna o Polskiej Akademii Nauk nosi datę 30 października 1951 r., to powołanie Akademii do życia może być uznane dopiero z chwilą powołania pierwszego składu członków Akademii, co nastąpiło 9 kwietnia 1952 r.

Na pierwszym zebraniu Prezydium Akademii w dniu 24 maja 1952 r. powołane zostały pierwsze komitety naukowe, a wśród nich - Komitet Inżynierii Lądowej.

W początkach swoich komitety naukowe rozwijały swą działalność bez dokładnego określenia zakresu i kierunku pracy, nie krępowane regulaminem, którego nie zdołano jeszcze opracować. O kierunku prac komitetu decydowa-

¹⁾ Referat wygłoszony na jubileuszowym zebraniu Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN dnia 17 czerwca 1977 r., stanowiący skrót opracowania autora pod tym samym tytułem, wydanego nakładem PAN w 1977 r.

ła inicjatywa i aktywność przewodniczącego komitetu. Toteż w działalności komitetu wypada wyróżnić okresy związane z osobą przewodniczącego. Okresów takich w ciągu 25-lecia liczymy 5.

2. Układ organizacyjny Komitetu

W okresie pierwszym, trwającym od 24 maja 1952 do 18 lutego 1957 r. Komitetowi przewodniczył prof. Wacław Żenczykowski. Początkowy skład Komitetu był stosunkowo nieliczny - 10 osób. Wkrótce, szybko wzrastające zadania Komitetu spowodowały potrzebę uzupełnienia składu. W latach 1953-1955 powołano dodatkowo 7 osób; ponadto w obradach Komitetu uczestniczyło 7 przedstawicieli resortów. W składzie Komitetu figurowały nazwiska 6 członków Akademii.

Na wstępie swej działalności organizacyjnej Komitet wyłonił 11 sekcji, z których każda obejmowała odrębny zakres specjalności w ramach dziedzin naukowych objętych właściwością Komitetu. Organizacyjny układ sekcji ulegał z biegiem czasu pewnym zmianom, ale zmiany te były na ogół mało znaczące; w szczególności ilość sekcji wahała się w granicach od 8 do 12.

3. Wytyczne do planu badań szczególnie ważnych i koordynacja badań

Zaraz u progu swej działalności komitetom naukowym powierzono zadanie określania wytycznych do planu badań szczególnie ważnych dla rozwoju gospodarki i kultury narodowej. Aby zadanie to wykonać, okazała się potrzeba przeprowadzenia analizy aktualnego stanu nauk technicznych w zakresie inżynierii lądowej w Polsce. Wynikiem tej analizy było ustalenie wytycznych kierunkowych dla rozwoju nauk inżynierii lądowej oraz problemów szczególnie ważnych. Wytyczne te były pierwszą próbą świadomego wpływania na kierunki rozwoju nauki polskiej.

W swej pierwszej redakcji wytyczne te zostały uchwalone na I Zgromadzeniu Ogólnym PAN w lipcu 1952 r. Na ich podstawie placówki i komitety opracowały plany badań na 1953 r., które zostały zestawione zbiorczo i przedstawione do zatwierdzenia II Zgromadzeniu Ogólnemu PAN 10 lipca 1953 r.

Bardzo poważny wkład pracy miał Komitet Inżynierii Lądowej na odcinku sporządzania na najbliższe poszczególne lata planu badań, obejmującego całość problematyki właściwych mu dyscyplin. Musiano uwzględnić z jednej strony potrzebę prowadzenia prac w zakresie problemów związanych z wytycznymi badan szczególnie ważnych dla gospodarki, z drugiej zaś nie można było pominąć zagadnienia możliwości realizacji tychże prac.

W myśl ustawy o powołaniu Polskiej Akademii Nauk, komitety, jako czynnik koordynujący planowanie nauki w skali ogólnokrajowej, współdziałały przy sporządzaniu planu badań instytutów resortowych i dokonywały również oceny planów prac naukowych szkół wyższych. Liczne prace koordynacyjne w

zakresie planowana badań naukowych, zapoznanie się z całością badań w kraju w związku z analizą planów instytutów resortowych i katedr szkół wyższych, pozwoliło na coraz lepszą orientację w problematyce naukowej, związanej z gospodarozym rozwojem kraju. Zaistniała więc już dostateczna podstawa dla rewizji opracowanych w 1952 roku wytycznych do planów badań szczególnie ważnych. Prace te w Komitecie Inżynierii Lądowej odbywały się w sekcjach. Dużą rolę w tych pracach odegrały również przygotowania do konferencji i zjazdów, w czasie których zagadnienie właściwego ustawienia problematyki badań szczególnie ważnych było żywo dyskutowane.

4. Konferencje naukowe

Akademia, w dążeniu do zorganizowania pracy naukowej, starała się, obok powołania pewnej liczby placówek badawczych, organizować konferencje, zjazdy i sesje naukowe. Rola tychże zjazdów polegała głównie na dokonaniu analizy postępów w danej dziedzinie nauki czy też problemie naukowym, poddanie wszechstronnej dyskusji tematyki i metodyki przedstawionych prac oraz wytyczenie problematyki badań naukowych na przyszłość. Komitet Inżynierii Lądowej, idąc naprzeciw tym dążeniom, już w 1952 roku podjął inicjatywę zorganizowania kilku - na szeroką skalę zakrojonych - konferencji naukowych.

4.1. Pierwszą z nich była Sesja Wydziału IV w Nowej Hucie w czerwcu 1953r. połączona z zebraniem naukowym Komitetu. Tematyka Sesji objęła zagadnienia właściwego posadowienia budynków na gruntach makroporowatych typu leśsu, charakterystycznych dla terenu Nowej Huty oraz zagadnienia osiągnięć nauki polskiej w odniesieniu do procesów technologicznych, jak nowe praktyczne metody kompozycji betonu oraz nowe metody kontroli jakości materiałów i wykonawstwa. Dwudniowa Sesja w Nowej Hucie była jednym z licznych przykładów powiązania nauki polskiej z praktyką.

4.2. Drugą z kolei była Sesja Materiałów Budowlanych w Warszawie w czerwcu 1954 r. Na czele Komitetu organizacyjnego Sesji, który skupił przedstawicieli Prezydium Rządu, PAN, PKPG, 8 zainteresowanych ministerstw, 4 politechnik, 4 instytutów resortowych, Rady Głównej NOT i czterech jej stowarzyszeń specjalistycznych, Centralnej Rady Związków Zawodowych i biur projektów - stanął przewodniczący Komitetu Inżynierii Lądowej prof. Wacław Żenczykowski.

Sesja przedstawiła stan przemysłu i nauki we wszystkich dziedzinach materiałów budowlanych z uwzględnieniem najnowszych osiągnięć. Wytyczyła ona kierunki rozwojowe przemysłu i badań naukowych oraz określiła zalecenia w zakresie szkolenia na wyższych uczelniach wysoko kwalifikowanych kadr dla przemysłu materiałów budowlanych.

4.3. Nauka o sprężystych i plastycznych właściwościach gruntu, jak też zagadnienia podłoża budowlanego, rozumianego w znaczeniu geologiczno-inżynierskim były w naszym kraju naukami w rozwoju swym bardzo opóźnionymi. Złożyło się na to niemało przyczyn; ważniejsze z nich to:

- poważny niedobór kadr naukowych i fachowych,
- przewaga w placówkach badawczych prac o charakterze usługowym nad pracami o charakterze badawczym,
- braki w zakresie normalizacji,
- brak dostatecznej koordynacji badań,
- niedostatek w wyposażeniu placówek naukowych.

W tej sytuacji Komitet Inżynierii Lądowej już w początkowym okresie swej działalności postanowił zorganizować zjazd pracowników nauki i techników tej dziedziny. Konferencja odbyła się w maju 1955 r. w Gdańsku. W wyniku obrad ustalono postulaty co do wytycznych kierunkowych badań na lata 1956-1960 oraz powzięto szereg uchwał i wniosków, których realizacją zajął się Komitet Inżynierii Lądowej poprzez swą Sekcję Mechaniki Gruntów i Fundamentowania.

4.4. Komitet Inżynierii Lądowej organizował coroczne konferencje wakacyjne, poświęcone postępowi technicznemu w dziedzinie konstrukcji budowlanych. Pierwsza z nich odbyła się w 1955 r. w Międzyzdrojach, druga i trzecia w Krynicy. Na trzeciej konferencji (1957) wysunięty został postulat powołania towarzystwa naukowego, zrzeszającego pracowników nauki z dziedziny budownictwa i konstrukcji inżynierskich, jako organizacji mającej za zadanie krzewienie wiedzy inżynierskiej oraz społeczną reprezentację interesów pracowników nauki. Projektowano wtedy utworzenie - na wzór Polskiego Towarzystwa Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej (PTMTS) - stowarzyszenia inżynierów budownictwa, zajmujących się pracą naukowo-badawczą. W rezultacie związane się organizacyjnie z Polskim Związkiem Inżynierów i Techników Budownictwa (PZITB), w łonie którego utworzono na bazie szerokiej autonomii "Komitet Nauki PZITB".

Pierwszy zarząd tego Komitetu przejął wspólnie z Zakładem Budownictwa PAN organizację następczej - IV Konferencji wakacyjnej, która odbyła się we wrześniu 1958 r. w Zakopanem. Wszystkie następne z kolei konferencje wakacyjne organizowane były corocznie przez Komitet Inżynierii Lądowej wspólnie z Komitetem Nauki PZITB i odbywały się stale w Krynicy. Obie te instytucje odąd patronowały konferencjom wakacyjnym, które stały się nieodzownym, corocznym elementem życia naukowego, forum prezentacji najnowszych osiągnięć w dziedzinie nauk inżyniersko-budowlanych i swobodnej nad nimi dyskusji.

4.5. Komitet Inżynierii Lądowej, poprzez swą Sekcję Konstrukcji Metalowych, wspólnie z Komitetem Konstrukcji Metalowych PZITB organizował konferencje naukowe poświęcone wyłącznie konstrukcjom metalowym, odbywające się co 4

lata w Warszawie. Pierwsza tego rodzaju konferencja odbyła się w lutym 1958 r., dalsze więc w 1962, 1966, 1970 i 1974 roku. O wzroście znaczenia tych konferencji na arenie międzynarodowej świadczyć może prezentacja na każdej z ostatnich trzech konferencji kilkudziesięciu referatów zagranicznych i liczny udział w obradach uczestników z zagranicy (i tak np. na III konferencji - w 1966 r. było ich ponad stu).

Dorobek pięciu dotychczasowych konferencji "Konstrukcje Metalowe" jest duży. Pierwsze z nich spełniły swój zasadniczy cel, jakim było zwrócenie uwagi władz na potrzebę zapewnienia warunków rozwoju przemysłu konstrukcji metalowych i podniesienie znaczenia tych konstrukcji w naszym budownictwie. Konferencje te umożliwiały konfrontację z osiągnięciami zagranicznymi i wymianę poglądów pomiędzy przedstawicielami świata nauki, projektantami i wykonawcami.

4.6. Coraz intensywniejszy rozwój uprzemysłowionych metod budownictwa, obserwowany od dłuższego już czasu za granicą, skłonił Komitet Inżynierii Lądowej do zorganizowania poszerzonych zebrań naukowych oraz konferencji na ten temat.

W grudniu 1953 r. odbyło się zebranie poświęcone zagadnieniom konstrukcyjnym i materiałowym budownictwa wielkopłytkowego przy udziale Komitetu Inżynierii i Komitetu Architektury oraz zaproszonych gości.

W ramach realizacji uchwały Prezydium Rządu z 29.I.1955 r. o uprzemysłowieniu budownictwa, Komitet Inżynierii Lądowej poprzez swą Sekcję Prefabrykacji zorganizował w Warszawie dwie konferencje naukowe w marcu i kwietniu 1955 r., na których zaznajomiono pracowników nauki, opracowujących zagadnienia prefabrykacji, z potrzebami resortów budownictwa.

Pierwsza z tych konferencji odbyła się w marcu 1955 r. pod przewodnictwem prof. W. Żenozkowskiego i obejmowała dziedzinę prefabrykacji elementów oraz konstrukcje żelbetowe. Realizując wnioski konferencji Komitet Inżynierii Lądowej opracował i szeroko rozpowszechnił zbiorcze zestawienie problemów naukowych w zakresie uprzemysłowienia budownictwa, projektowanych na okres pięcioletni 1956-1960.

Druga konferencja - w kwietniu 1955 - pod przewodnictwem prof. J. Neohaya przewodniczącego Sekcji Prefabrykacji Komitetu Inżynierii Lądowej, miała na celu zapoznanie uczestników z ówczesnym stanem prefabrykacji urządzeń sanitarnych oraz wytyczenie kierunków rozwojowych na tle postępowych metod realizacji robót budowlanych, a więc przede wszystkim uprzemysłowienia budownictwa w możliwie wszystkich jego działach.

4.7. Znaczny wzrost ilości konferencji organizowanych przy udziale Komitetu Inżynierii przypada na kadencje 1972-1977. Było w tym okresie tych konferencji ponad 30, w tym 6 sympozjów międzynarodowych organizacji naukowych. To znaczne ożywienie konferencji naukowych w Polsce, zwłaszcza o charakterze międzynarodowym, tłumaczy się liczniejszym niż do tej pory u-

działem naszych przedstawicieli w komisjach naukowych tych organizacji, a nawet piastujących funkcje przewodniczących niektórych Komisji czy też Komitetów - wspomnieć warto dla przykładu, że w Międzynarodowym Stowarzyszeniu Konstrukcji Powłokowych (IASS) Komitetowi Budowli Wieżowych przewodniczy prof. R. Ciesielski, a funkcje przewodniczącego Komisji 23 - "Ściany Nośne" w Międzynarodowej Radzie Budownictwa (CIB) pełni prof. B. Lewicki.

5. Współpraca z międzynarodowymi organizacjami naukowymi

Coraz żywszy kontakt i współpraca z międzynarodowymi organizacjami naukowymi spowodowały konieczność uporządkowania i uaktywnienia działalności polskich ugrupowań w tych organizacjach. Powołano przy Komitecie Inżynierii, bądź przy jego udziale, Grupy Narodowe reprezentujące na terenie kraju organizacje międzynarodowe w dziedzinie inżynierii lądowej: Stowarzyszenie Międzynarodowe Mostów i Konstrukcji (AIPC), Komitet Europejski Betonu (CEB), Międzynarodowa Rada Budownictwa (CIB), Międzynarodowa Federacja Konstrukcji Sprężonych (FIP), Międzynarodowe Stowarzyszenie Konstrukcji Powłokowych (IASS), Międzynarodowe Stowarzyszenie Laboratoriów Badań Materiałów i Konstrukcji (RILEM). Powołano Sekretariat do spraw organizacji międzynarodowych kierowany przez prof. S. Kajfasza. Wydawano przy Udziale Komitetu przez Centralny Ośrodek Informacji w Budownictwie Biuletyn o działalności tych organizacji. Po ukazaniu się w latach 1971-1974 9 zeszytów tego biuletynu, na skutek zarządzeń ograniczających niektóre wydawnictwa, dalsze wydawanie biuletynu zostało niestety wstrzymane.

Wieloletnie kontakty członków Komitetu Inżynierii Lądowej i jego sekcji z Centralnym Ośrodkiem Badawczym Normalizacji (COBN) w zakresie prowadzonego przez Polskę w ramach Międzynarodowej Organizacji Normalizacyjnej (ISO) Komitetu Technicznego ISO/TC-98 "Zasady Projektowania Budowli" sprawiły, że Komitet ten przy udziale Komitetu Inżynierii formalnie reprezentuje Grupę Narodową ISO.

W 1974 roku Komitet Inżynierii Lądowej i Wodnej zawarł z Centralnym Ośrodkiem Badawczym Normalizacji porozumienie, w którym określono wspólne cele, polegające na zapewnieniu właściwego poziomu naukowego opracowań normalizacyjnych z dziedziny konstrukcji budowlanych dla potrzeb normalizacji krajowej i międzynarodowej w ramach współpracy z ISO oraz z innymi specjalistycznymi organizacjami międzynarodowymi, jak wspomniane wyżej AIPC, CEB, CIB, FIP, IASS, RILEM.

6. Zebrania naukowe

Zgodnie z podstawowymi zadaniami Komitetów PAN, Komitet Inżynierii Lądowej systematycznie organizował zebrania naukowe z udziałem szerokiego grona pracowników nauki, na których to zebraniach prezentowano najnowsze

osiągnięcia, po czym następowała dyskusja. Pierwsze takie zebranie odbyło się już w 1952 r., na którym prof. W. Żenozkowski referował swoją pracę pt. "O przesuwaniu budynków". W latach od 1953 r. do końca pierwszej 5-letniej kadencji, tj. do 1957 r. odbyło się dalszych 35 takich zebrań. W latach 1958-1959 były 4 tego rodzaju zebrania. Nastąpiła przerwa w tych zebraniach do roku 1970, kiedy to na wniosek prof. I. Kisiela postanowiono wznowić referowanie prac na posiedzeniach Komitetu, przywracając im naukowy charakter. Do upływu kadencji, tj. do końca 1971 r. odbyło się ogółem 14 wykładów.

Przewodniczący Komitetu Inżynierii w latach 1969-1971 prof. Z. Wasiuński, wychodząc z założenia o konieczności integracji wiedzy i dążenia do niezasklepiania się w wąskich specjalnościach, organizując prolekoje czynił starania, by oprócz tematyki wchodzącej w zakres nauk inżynierskich przedstawiane były również, luźniej związane z inżynierią, zagadnienia z dziedzin nauk społecznych, naukoznawstwa i prakseologii. W tym celu zabiegał on o pozyskanie na prelegentów czołowych reprezentantów tych dyscyplin. Stąd wśród nich znajdujemy takie nazwiska, jak: Tadeusz Kotarbiński, Jerzy Konorski, Władysław Markiewicz, Marian Mazur, Jan Szczepański.

W ostatnich kadencjach 1972-1977, kontynuując akcję referatów naukowych, wygłoszono dalszych 18 prelekcji.

7. Zakład Budownictwa PAN

Uchwały licznych zjazdów i konferencji, jakie odbywały się w latach 1953-1955, postulowały utworzenie Zakładu Budownictwa, jako samodzielnej placówki w ramach Wydziału IV PAN. Zakład ten miał stać się pomostem między naukami podstawowymi a naukami stosowanymi i przyczynić się do ożywienia pracy naukowej w zakresie konstrukcji budowlanych w równym stopniu jak zdziałał to Zakład Mechaniki Ośrodków Ciągłych w zakresie mechaniki konstrukcji.

W 1955 r. zapadło już postanowienie o utworzeniu takiego zakładu, toteż Komitet Inżynierii Lądowej na swych posiedzeniach w tym czasie zajmował się jego przyszłym układem organizacyjnym. Względy budżetowe i etatowe spowodowały jednak opóźnienie w powołaniu Zakładu, który został wreszcie kreowany Uchwałą Prezydium PAN z dnia 8 maja 1956 r. Na kierownika Zakładu i przewodniczącego jego Rady Naukowej powołany został przewodniczący Komitetu Inżynierii Lądowej prof. W. Żenozkowski.

Warunki, w jakich świeżo powołanemu Zakładowi przyszło pracować nie były jednak łatwe. Dał temu wyraz kierownik Zakładu i przewodniczący Komitetu Inżynierii Lądowej w wystąpieniu na VI Sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN w dniu 11 czerwca 1956 r., mówiąc o potrzebie właściwego traktowania w Akademii zagadnień naukowo-badawczych, związanych z postępowaniem budownictwa w Polsce.

Po śmierci prof. Żenczykowskiego kierownictwo Zakładu Budownictwa powierzone zostało prof. W. Skalmowskiemu.

W 1959 roku Zakład Budownictwa - wbrew zastrzeżeniom Komitetu Inżynierii Lądowej - uległ likwidacji, a agendy jego zostały przeniesione do resortowego Instytutu Techniki Budowlanej. Zakład ten nie został w pełni zaadaptowany przez Instytut. Na wielu odcinkach istniała zbyt wielka rozbieżność między teoretycznym nastawieniem przekazywanych pracowni, a bardziej praktycznym podejściem do prac w Instytucie. Przekazanie tego Zakładu miało jednak swój pozytywny wpływ na wzrost zainteresowań teoretycznych w Instytucie i podjęcie problematyki podstawowej.

Warto przy tej okazji dodać, że nieco dłużej, bo do 1962 r. pozostały w PAN zakłady będące pod opieką pokrewnego Komitetu Architektury i Urbanistyki, a mianowicie: Zakład Teorii Architektury i Urbanistyki oraz Zakład Historii Architektury i Urbanistyki. Uchwałą Prezydium PAN z 13.I.1962 r. oba te Zakłady zostały przekazane Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego.

8. Działalność wydawnicza

8.1. Kwartalnik "Archiwum Inżynierii Lądowej"

Prace badawcze z zakresu teorii konstrukcji inżynierskich i unowocześnionych materiałów budowlanych, nowych metod wznoszenia budowli prowadzone były intensywnie we wszystkich instytutach i zakładach naukowo-badawczych. Koordynacja prac naukowych z zakresu wszelkich działów budownictwa była - jak już wspomniano - jednym z głównych zadań Komitetu Inżynierii Lądowej. W tych warunkach utrwał się coraz silniej pogląd o konieczności kreowania własnego organu naukowego, który poprzez publikowanie stale nowych osiągnięć polskich w zakresie nauk inżynieryjno-budowlanych miał być rzecznikiem zdobyczy naukowych i postępu technicznego, a jednocześnie pomostem między teorią a potrzebami praktyki budowlanej.

W jesieni 1954 r. Komitet Inżynierii Lądowej umieścił na porządku obrad swego posiedzenia sprawę stałego wydawnictwa Komitetu, dla którego ustalono nazwę "Archiwum Inżynierii Lądowej" i którego uruchomienie zaplanowano na 1955 rok. Na redaktora kwartalnika powołano doc. Władysława Kuczyńskiego. W 1956 r. powołano Komitet redakcyjny, w skład którego oprócz redaktora naczelnego weszli Zbigniew Kączkowski i Janusz Bień. Przewodniczącym Rady Redakcyjnej kwartalnika był Wacław Żenczykowski, a po jego śmierci przewodnictwem Rady objął Witold Wierzbicki.

Z okazji 10-lecia ukazania się własnego organu Komitetu na rozszerzonym zebraniu Rady Redakcyjnej kwartalnika, redaktor naczelny prof. W. Kuczyński przeprowadził analizę profilu czasopisma jak i opublikowanych w nim prac.

U progu nowego - drugiego - dziesięciolecia Archiwum nastąpiła zmiana na stanowisku przewodniczącego Rady Redakcyjnej wskutek śmierci prof. W. Wierzbickiego. Funkcję tę objął prof. Z. Wasiutyński. W jesieni 1971 r.

z redakcji ustąpił prof. W. Kuczyński wskutek wyjazdu na dłuższy pobyt za granicą; funkcję redaktora naczelnego przejął prof. Z. Kąozkowski. W składzie komitetu redakcyjnego kwartalnika występowały w okresie ostatnich kadencji pewne zmiany.

Obecnie w skład komitetu oprócz redaktora naczelnego i sekretarza redakcji wchodzi nadto 6 redaktorów.

W 1975 r. upłynęło 20 lat istnienia "Archiwum Inżynierii Lądowej". Z tej okazji - pod tym tytułem - ukazał się w Archiwum (nr 2/1975) artykuł wstępny pióra redaktora naczelnego prof. Z. Kąozkowskiego, podsumowujący wyniki 20-letniej działalności redakcji.

8.2. Seria wydawnicza: "Budownictwo betonowe"

Z inicjatywy wydawnictwa "Budownictwo i Architektura" (obecnie "Arkady") i prof. W. Żenczykowskiego, Komitet Inżynierii Lądowej w grudniu 1955 roku powziął uchwałę o podjęciu serii wydawniczej "Budownictwo Betonowe" przez "Arkady" pod opieką Komitetu. Intencją inicjatorów było stworzenie wielotomowego, podstawowego dzieła, obejmującego wszystkie zagadnienia związane z projektowaniem, realizacją i eksploatacją budowli z betonu w najszerszym tego pojęcia znaczeniu. Seria wydawnicza ujęła w sposób monograficzny wszystkie dziedziny inżynierii budowlanej, związane z tworzywem betonowym. Oprócz wiadomości związanych bezpośrednio z betonem, a więc jego technologią, teorią betonu, żelbetu i betonu sprężonego, znalazły się tu również wiadomości podstawowe potrzebne zarówno do prac badawczych jak i do projektowania oraz realizacji projektów.

Uchwałą Sekretariatu Naukowego PAN z dnia 16.X.1956 r. powołane zostały: Rada Redakcyjna i Komitet Redakcyjny, będący organem wykonawczym Rady. Oba te organy czuwały nad merytorycznym aspektem serii wydawniczej, jej treści i poziomu naukowego; stroną edytorską i techniczną monografii zajmowało się wydawnictwo "Arkady".

Seria obejmuje 17 tomów, przy czym 3 tomy podzielono na dwie części, w związku z czym całe dzieło liczy 20 woluminów o łącznej ilości ponad 1200 arkuszy wydawniczych, opracowanych przez 150 specjalistów z całej Polski. Kierownikami zespołów autorskich byli wybitni specjaliści profesorowie politechnik lub instytutów naukowo-badawczych.

Na przewodniczącego Rady redakcyjnej został powołany prof. W. Żenczykowski, a Komitetowi redakcyjnemu przewodniczył prof. J. Nechay.

Pierwsze tomy ukazały się w 1963 r., ostatnie - w 1973 r. Na przestrzeni tego czasu zmieniał się skład Rady. Po śmierci prof. Żenczykowskiego przewodniczącym Rady został prof. B. Bukowski, a po jego śmierci w 1965 r. przewodnictwo Rady objął prof. Z. Wasilutyński, przekazując je w 1970 r. referującemu tę historię.

Warto wspomnieć, że z okazji zakończenia serii, w sprawozdaniu rocznym sekretarza naukowego Akademii, wygłoszonym na Sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN w grudniu 1973 r., znalazła się krótka charakterystyka tego monografi-

oznego wydawnictwa, nazwanego tam "wielką monografią", a w sprawozdaniu sekretarza naukowego, ogłoszonym na Sesji Zgromadzenia Ogólnego w maju 1974 r., omawiającym rozwój nauki polskiej w 1973 r. i udział w niej Akademii, wskazano na monografię "Budownictwo betonowe" jako "przedsięwzięcie o skali dotychczasowej w Europie nieznaną". Monografia ta została nagrodzona w 1977 roku.

8.3. Seria: "Studia z zakresu inżynierii"

Z końcem lat pięćdziesiątych zainicjowana została przez Zakład Budownictwa PAN seria wydawnicza pt. "Studia z zakresu budownictwa". Celem serii było publikowanie nowych zagadnień i ich rozwiązań oraz nowych kierunków i metod badawczych. Poszczególne tomy serii ukazywały się w objętości 6 do 8 arkuszy, co pozwalało na pełne przedstawienie zagadnień czy też przeprowadzonych badań. W latach 1958 do 1970 ukazało się ogółem 8 tomów.

W 1970 roku nastąpiła zmiana nazwy na "Studia z zakresu inżynierii" i począwszy od 1971 roku pod tą nową nazwą ukazało się dalszych 8 tomów, więc do tej pory 16 tomów. "Studia" redaguje Komitet, w skład którego wchodzi: redaktor naczelny: Andrzej Brandt, redaktorzy: Wojciech Marks i Zofia Mosakowska.

8.4. Seria: "Mechanika Konstrukcji"

Sekoja Mechaniki Konstrukcji Komitetu Inżynierii podjęła z początkiem lat siedemdziesiątych wydawanie wąskotematycznych monografii naukowych w postaci serii "Mechanika Konstrukcji" wydawanej w ramach realizowanej przez "Arkady" "Biblioteki Inżynierii i Budownictwa". Seria ma na celu ułatwienie wprowadzenia osiągnięć współczesnej mechaniki - zarówno w zakresie teoretycznym jak i metod doświadczalnych - do praktyki projektowania i oceny niezawodności konstrukcji inżynierskich. Obejmuje ona głównie tematy rozwojowe nie ujęte jeszcze w formie publikacji książkowych oraz przedstawia metody rozwojowe analizy zagadnień teorii konstrukcji. Opracowania opierają się na osiągnięciach badawczych rodzimej mechaniki, są więc wykonywane przez aktywnych, w danej dziedzinie, pracowników badawczych. Monografie serii przeznaczone są dla inżynierów pracowników nauki wyższych szkół technicznych i instytutów naukowych. Objętość poszczególnych zeszytów przewidziano na 8 do 10 arkuszy. Żałować wypada, że do tej pory ukazał się dopiero jeden zeszyt tej serii - w 1972 roku.

8.5. Seria: Inżynieria Komunikacyjna

Z inicjatywy prof. Z. Wasilutyńskiego Komitet Inżynierii Lądowej i Wodnej podjął w lutym 1974 r. decyzję wydania serii o tematyce inżynierii komunikacyjnej. Program wydawniczy przewiduje wydanie w ciągu 5-letniego o-

kresu około 40 książek kilkunastoarkuszowych. Będą one zgrupowane w następujących 4 działach:

- inżynieria systemów komunikacyjnych,
- drogi kolejowe,
- drogi samochodowe i lotniska,
- mosty.

Seria wydawana jest przez Wydawnictwa Komunikacyjne i Łączności pod egidą Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN. Przewodniczącym Rady Programowej serii jest prof. R. Ciesielski, zastępcą przewodniczącego prof. T. Basiewicz.

W październiku 1976 r. ukazał się pierwszy tom tej serii - Józef Głomb: "Wyposażenie mostów". W 1977 r. ukazały się: Jan Podolski "Transport w miastach" i Tadeusz Basiewicz "Modernizacja linii kolejowych".

8.6. Informator Komitetu Inżynierii

W 1969 r. Prezydium Komitetu postanowiło jako nader pożyteczną innowację opracować i wydać drukiem Informator Komitetu na kadencję 1969 - 1971. Informator ten zawierał podstawowe wiadomości o Komitecie - jego składzie, celach i formach działalności, jak też wytyczne i plany działalności sekcji Komitetu. Zawierał też wiadomości o wydawnictwach Komitetu oraz o współpracy z naukowymi organizacjami międzynarodowymi i związanej z tym działalności grup narodowych. W informatorze umieszczone zostały też kryteria użyteczności prac naukowych, metody rejestracji i koordynacji prac badawczych (na przykładzie Sekcji Konstrukcji Betonowych).

Informator miał za zadanie ułatwić zainteresowanym osobom i instytucjom kontakt z Komitetem, z jego Sekcjami i ożłonkami. Kontakty te bowiem ułatwiają prace Komitetu i zwiększają ich przydatność.

Pożyteczne to opracowanie zostało uaktualnione w wydaniu drugim i trzecim na kadencje 1972-1974 i 1975-1977.

9. Komisja Technologii Betonu

Oprócz prac o charakterze ciągłym w działalności Komitetu wyróżnić można czynności natury doraźnej, powierzone specjalnym do tego celu powołanym Komisjom. I tak, na wspomnianej już Sesji naukowej w Nowej Hucie w 1953 r. w dyskusji nad referatami nt. nowych metod projektowania betonu, omawiając zalety i wady różnych sposobów kompozycji betonu, postulowano przeanalizowanie tego zagadnienia przez PAN i ustalenie pewnych metod dozowania składników betonu konstrukcyjnego, jako najdoskonalszych w danych warunkach. Temu celowi miała służyć wyłoniona przez Komitet Inżynierii Lądowej Komisja Technologii Betonu pod przewodnictwem prof. W. Poniża.

W wyniku 20-miesięcznych prac Komisji, obejmujących analizę teoretyczną i badania doświadczalne pięciu metod polskich i trzech zagranicznych, uznano że podstawowe warunki spełnione są przez dwie metody doświadczalno-obliczeniowe: polską - Kuczyńskiego i radziecką - Skramtajewa.

Prace Komisji po wnikliwych studiach, weryfikowanych licznymi doświadczeniami, doprowadziły do ujednoczenia metod dozowania składników betonu, co obok znaczenia dla nauki ma duże znaczenie praktyczne dla naszego budownictwa. Prace Komisji potwierdziły wyróżniające się osiągnięcia nauki polskiej w dziedzinie technologii betonu.

10. Stacja naukowo-badawcza na terenie Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie

Budowa Pałacu Kultury i Nauki prowadzona przez budowniczych radzieckich, oparta na ostatnich osiągnięciach nauki, na zastosowaniu nowoczesnej techniki realizacyjnej i na udoskonaleniach organizacji pracy stanowiła dla naszego budownictwa szczególnie cenny wzór, który należało poznać i wykorzystać.

Zagadnienia związane z budową Pałacu były liczne i złożone, toteż poznanie ich powinno być prowadzone w sposób ciągły, a nie dorywczy. Konieczne więc było powołanie placówki, która by w sposób systematyczny i naukowy gromadziła, rejestrowała i opracowywała doświadczenia budownictwa radzieckiego w celu umożliwienia wykorzystania ich w budownictwie w Polsce.

Komitet Inżynierii Lądowej opracował projekt uchwały o powołaniu Stacji naukowo-badawczej na terenie budowy PKiN oraz rozpoczął prace organizacyjne na tym odcinku. Tak więc z inicjatywy Komitetu Inżynierii Lądowej powołana została uchwałą Prezydium Rządu z dnia 28 listopada 1952 r. Stacja naukowo-badawcza PAN na terenie budowy Pałacu Kultury i Nauki.

Zadaniem tej Stacji było zbieranie doświadczeń z przodujących radzieckich metod projektowania i wykonawstwa w zakresie budownictwa wysokościowego, przystosowanie ich do naszych warunków i ich upowszechnienie, jak też prowadzenie samodzielnych badań w tym zakresie. Stacja rozpoczęła swą działalność w kwietniu 1953 r. i prowadziła ją przez cały okres budowy, który trwał 3 lata. Kierownikiem całości prac był prof. S. Hempel, ogólny zaś nadzór nad działalnością Stacji sprawowała Komisja PAN, powołana przez Prezydium Akademii.

Zagadnienia wiążące się ze Stacją były często tematem obrad Komitetu Inżynierii Lądowej. Na terenie budowy Pałacu odbyło się w październiku 1953 r. - w ramach miesiąca przyjaźni polsko-radzieckiej - posiedzenie naukowe Komitetu Inżynierii poświęcone zagadnieniom tejże budowy przy udziale członków Komitetu Inżynierii i Komitetu Architektury oraz zaproszonych gości. Po zwiedzeniu budowy nastąpiła część referatowa, na której wygłoszone zostały prelekcje przez Kierownictwo Stacji.

11. Kadencje w okresie 1957-1965

Na opróżnione po śmierci prof. W. Żenczykowskiego w lutym 1957 r. stanowisko przewodniczącego Komitetu Inżynierii Lądowej powołany został prof. Franciszek Szelągowski. W składzie Komitetu, powołanym uchwałą Sekretariatu Naukowego Prezydium PAN z listopada 1957 r., nastąpiły zmiany. W miejsce 7 przedstawicieli resortów weszli przedstawiciele ośrodków naukowych z całego kraju. W ten sposób skład Komitetu objął 23 osoby, tj. 16 dotychczasowych i 7 nowo powołanych. W nowym układzie organizacyjnym znalazła się nowa Sekcja - Ogrzewnictwa i Wentylacji - utworzona w myśl dezyderatów Krajowej Rady Budownictwa (1956 r.).

W maju 1960 r. zakończyła się kadencja Prezydium PAN, a w związku z tym, że nowa ustawa o PAN z lutego 1960 r. oraz statut organizacyjny Akademii przewidują powoływanie nowych składów osobowych Komitetów naukowych na okres kadencji każdorazowego Prezydium PAN, zebranie Komitetu Inżynierii Lądowej w czerwcu 1960 r. odbyło się już w nowym składzie. Zmiana w osobowym składzie nastąpiła jedynie na stanowisku sekretarza komitetu, którą to funkcję po doc. K. Kamińskim objął doc. B. Lewicki. Zachowany został ten sam układ 10 Sekcji kierowanych nadal przez tych samych przewodniczących.

Zmiana nazwy Komitetu Architektury i Urbanistyki na Komitet Architektury, Urbanistyki i Budownictwa dokonana w 1960 r. spowodowała konieczność ustalenia przez Sekretariat Wydziału IV zakresu działalności obu Komitetów w dziedzinie budownictwa. Wyjaśnienie miało nastąpić w ciągu roku w wyniku oceny działalności obu komitetów. W rzeczywistości decyzja nastąpiła dopiero przy okazji zmiany kadencji w styczniu 1966 r., połączonej ze zmianą nazwy obu komitetów, o czym będzie jeszcze mowa.

12. Plany pięcioletnie badań naukowych 1961-1965 oraz tablice zbiorcze planu 15-letniego 1961-1975

Komitet Inżynierii Lądowej stosownie do uchwały Sekretariatu Naukowego Prezydium PAN z grudnia 1958 r. przedstawił w styczniu 1959 r. na podstawie opracowań poszczególnych sekcji Komitetu w zakresie budownictwa lądowego i komunikacji propozycje w sprawie uzupełnienia, skorygowania bądź wprowadzenia zmian do wstępnych zaleceń planu rozwoju gospodarki w Polsce w latach 1959-1965.

Sekcje opracowały w czerwcu 1959 r. 5-letni plan badań naukowych w zakresie inżynierii lądowej 1961-1965 oraz tablice zbiorcze planu 15-letniego 1961-1975. W syntetycznym skrócie plany i tablice ujęte zostały w obszernym elaboracie, który ilustruje dokładnie ówczesną sytuację w dziedzinie badań grupy dyscyplin inżynierii lądowej. Zawiera on ogólne wytyczne kierunków rozwojowych i zalecenia intensyfikacji badań w wielu dziedzinach zaniedbanych, jak również podstawy do planowania badań i rozwoju poszczególnych placówek naukowo-badawczych w kraju.

Zebrane przez sekcje materiały oraz opracowany na ich podstawie plan badań naukowych pozwoliły Komitetowi przeprowadzić analizę najważniejszych potrzeb w zakresie inżynierii lądowej i dokonać wyboru problemów szczególnie ważnych dla gospodarki narodowej.

13. Zmiany w zakresie działalności Komitetu Inżynierii Lądowej w związku z utworzeniem Komitetu Nauki i Techniki

Uruchomienie przez kreowany w 1963 roku Komitet Nauki i Techniki nowych organów opiniotwórczych w postaci komisji głównych i zespołów problemowych oraz wprowadzenie zmian w systemie planowania i koordynacji badań naukowych w skali ogólnokrajowej odbiło się na działalności komitetów naukowych Akademii, które w nowej sytuacji nie zawsze i nie od razu potrafiły określić swoje miejsce i rolę. Nastąpiło zahamowanie pracy komitetów, co Akademia uznała za szkodliwe, w związku z czym przedyskutowano kolejno przez Sekretariat Naukowy i Prezydium Akademii środki zmierzające do aktywizacji komitetów naukowych, określenia ich zadań m.in. w zakresie planowania i koordynacji badań naukowych oraz zaoferowania im współpracy ze szkolnictwem wyższym,

W wyniku dyskusji, Prezydium Akademii na posiedzeniu w styczniu 1966 uchwaliło "Wytyczne Prezydium PAN w sprawie zadań, organizacji i składu komitetów naukowych PAN". Wytyczne te, wyraźniej niż dotychczas, w czterech głównych tezach sprecyzowały charakter i zadania komitetów naukowych. Tezy te zresztą nie były nowe, nastąpiła tylko zmiana w rozmieszczeniu akcentów.

Na tym samym posiedzeniu, Prezydium Akademii nadało niektórym komitetom nowe nazwy. Komitet Inżynierii Lądowej otrzymał nazwę "Komitet Inżynierii", a Komitet Architektury, Urbanistyki i Budownictwa - nazwę "Komitet Architektury i Urbanistyki". Przez wyłączenie w nazwie słowa "Budownictwo" rozstrzygnięte zostały wątpliwości kompetencyjne, jakie istniały między obu komitetami w okresie ostatniej kadencji, o czym była wyżej mowa.

W związku z włączeniem do Komitetu Inżynierii również zagadnień inżynierii wodnej, warto w tym miejscu nadmienić, że zmieniono również nazwę Komitetu Inżynierii i Gospodarki Wodnej, łącząc go z Komitetem Gospodarki Surowcowej w jeden Komitet Gospodarki Wodnej i Surowcowej. Komitet ten późniejszą uchwałą z kwietnia 1969 r. powrócił do swej dawnej nazwy "Komitet Gospodarki i Inżynierii Wodnej", włączając w zakres swej działalności ponownie zagadnienia budownictwa wodnego. Zobaczymy zaraz, że nazwa ta doznała wkrótce ponownej zmiany.

14. Układ organizacyjny w nowej kadencji 1966-1968

W lutym 1966 roku powołano na okres 3-letniej kadencji - do końca 1968 roku nowe kierownictwo Komitetu Inżynierii. Przewodniczącym Komitetu został prof. Wenczesław Poniż, wiceprzewodniczącymi: prof. Stanisław Hükel i prof. Jerzy Mutermilch, sekretarzem pozostał nadal prof. Bohdan Lewioki. Powołano również nowy, liczniejszy niż dotychczas skład komitetu, obejmujący 34 osoby.

W układzie organizacyjnym Komitetu, obejmującym 10 Sekcji, dwie z nich były o nowej problematyce budownictwa wodnego; jedna - morskiego, druga - śródlądowego.

15. Akcja perspektywicznego planowania w zakresie organizacji i rozwoju nauk (1966 - 1985)

Prowadzona przez PAN akcja perspektywicznego planowania w zakresie organizacji i rozwoju nauk została w 1966 roku przekazana do realizacji komitetom naukowym.

Komitet Inżynierii, kierując się założeniami przyjętymi przez Prezydium Akademii, nakreślił elementy ogólnych prognoz rozwojowych oraz ustalił 4 grupy dyscyplin, dla których opracowania powołał następujące osoby:

- 1) mechanika budowli inżynierskich oraz podstawy teoretyczne ich projektowania i technologii - prof. J. Mutermilch i doc. J. Lempicki,
- 2) fizyka, chemia i technologia materiałów budowlanych - prof. W. Skalmowski i doc. A. Paprocki,,
- 3) inżynieria komunikacyjna - prof. J. Grubecki z zespołem,
- 4) inżynieria sanitarna - prof. Z. Rudolf.

Zgodnie z założeniami każda z prognoz rozwojowych została opracowana dla całokształtu danej dyscypliny, dając ogólny obraz przyszłego, przewidywanego i postulowanego przez specjalistów rozwoju tej dyscypliny w Polsce i to w zakresie zarówno rozwoju badań jak i rozwoju kadr naukowych oraz organizacyjno-materialnej bazy postulowanych badań.

Opracowania te po ich przedyskutowaniu na zebraniach sekcji i po ich przyjęciu przez Komitet zostały w ostatecznej swej redakcji opublikowane w "Archiwum Inżynierii Lądowej" (nr 2/1967) jako materiały kierunkowe dla planowania dalszych prac naukowych w Polsce w zakresie inżynierii. Znajdują się one też w "Materiałach Wydziału IV PAN dotyczących prognoz rozwoju nauk technicznych w Polsce do r. 1985" opublikowanych jako część XI "Opracowania Komitetu Inżynierii" (1968).

Przed upływem kadencji w listopadzie 1967 zmarł przewodniczący Komitetu Inżynierii prof. W. Poniż. Funkcję przewodniczącego przejął do końca kadencji prof. S. Hükel.

W myśl postulatów zgłoszonych w trakcie opracowywania prognoz rozwojowych nauk z zakresu inżynierii, postanowiono reaktywować Sekcję Ogrzewnictwa i Wentylacji. Zakres bowiem jej działalności wyraźnie różni się od ogólnej problematyki czystości wody, gleby i powietrza, będącej sferą działania Sekcji Inżynierii Sanitarnej, w skład której ostatnio wchodziły również problemy ogrzewnictwa i wentylacji.

16. Wytyczne działalności Komitetu w nowej kadencji 1969-1971

Na okres kadencji 1969-1971 powołany został na przewodniczącego Komitetu Inżynierii prof. Zbigniew Wasiutyński. Nowy skład Komitetu liczył 39 członków oraz 6 przedstawicieli resortów. W skład Prezydium Komitetu weszli oprócz przewodniczącego trzej jego zastępcy: profesorowie: A. Dyżewski, I. Kisiel i A. Sawozuk, sekretarz naukowy Komitetu prof. B. Lewicki; sekretarz ds. wydawnictw prof. W. Kuczyński, sekretarz ds. organizacji międzynarodowych - prof. S. Kajfasz oraz przewodniczący ośmiu sekcji naukowych Komitetu. Zagadnienia budownictwa wodnego wróciły na tę kadencję z powrotem do Komitetu Gospodarki i Inżynierii Wodnej.

Prezydium PAN opracowało "Wytyczne w sprawie zadań komitetów" i przekazało je w kwietniu 1969 r. komitetom jako "Wytyczne" w kadencji 1969-1971. Prof. Wasiutyński obejmując przewodnictwo Komitetu opracował na podstawie tych wytycznych cele i zadania Komitetu Inżynierii jak i jego prezydium oraz sekcji w świetle potrzeb nauki i przemysłu.

W opracowaniu podkreślono m.in., że komitet naukowy Akademii ma służyć rozwojowi rodzimej nauki, z tym że nie jest to placówka naukowo-badawcza ani koordynacyjna. W szczególności ma ona służyć rozwojowi osiągnięć poznawczych i - w pewnym sensie - dyfuzji tych osiągnięć. Istotne znaczenie ma związany z optymalizacją rozwoju nauki - wybór i rołacja tematyki badań. Optymalizacji wyboru tematyki służy działalność Komisji Naukoznawstwa PAN, z którą Komitet Inżynierii powinien pozostawać w kontakcie.

W celu nadania dalszego kierunku działalności komitetów naukowych Sekretariat Naukowy PAN zwołał narady robocze poświęcone problemom pracy komitetów. W naradach wzięli udział przewodniczący i sekretarze komitetów. Narady dostarczyły materiał do zaktualizowania "Wytycznych w sprawie zadań komitetów naukowych". Uzupełniony i poprawiony projekt "Wytycznych" po dyskusji w Sekretariacie Naukowym i innych Zespołach, w Prezydium Akademii oraz dodatkowych konsultacjach z przewodniczącymi komitetów naukowych, został przesłany przez sekretarza naukowego PAN komitetom naukowym w październiku 1970 r.

Uaktualnione "Wytyczne" stanowiły podstawę do bardziej szczegółowego opracowania kierunków i programu działalności Komitetu Inżynierii, jego Prezydium i Sekcji na okres do końca kadencji.

17. Opracowania z okazji 25-lecia Polski Ludowej

Ćwierćwiecze Polski Ludowej obchodzone w 1969 r. stanowiło okazję do naświetlenia dróg rozwoju nauki w minionym 25-leciu, ale było również czynnikiem pobudzenia inicjatywy badawczych w wybranych dziedzinach nauki. Na te zadania nastawione komitety naukowe podjęły prace nad podsumowaniem osiągnięć i stanu poszczególnych dyscyplin, co służyć miało przede wszystkim do wytyczenia kierunków ich dalszego rozwoju. W Komitecie Inżynierii opracowania te sporządzili sekcje według właściwości dyscyplin i według wytycznych przyjętych przez Prezydium Komitetu, dotyczących układu treści tych opracowań.

18. Akcje przeciwdziałania wadom i błędom występującym w naszym budownictwie

Sprawy jakości i efektywności budownictwa nie były objęte statutowymi zadaniami Komitetu Inżynierii i nie leżały w bezpośredniej sferze zainteresowań Komitetu, jako że nie wchodziły one w zakres nauk inżynierii. Niemniej Komitet, rozważając te sprawy, doszedł do przekonania, że powinien on mieć wyrobiony szerszy pogląd na pewne punkty wyjściowe, dotyczące wad organizacji produkcji. Komitet postanowił więc podjąć rozważania z zakresu nowych zagadnień - prakseologicznych, organizacyjnych i ekonomicznych i włączyć je do tematyki badawczej dla przeciwdziałania wadom i błędom występującym współcześnie w naszym budownictwie.

Ten nowy zakres zagadnień Komitet postanowił rozwijać poprzez swoje sekcje i zespoły, jak też przy udziale komitetów redakcyjnych własnych wydawnictw oraz delegatur resortów, przy czym zadaniem Komitetu miało być nie rozwiązywanie tych zagadnień, lecz jedynie ich wskazywanie, formułowanie zadań wyjściowych i wzbudzanie zainteresowania do nich.

Dla zapoczątkowania tej akcji proszono prof. T. Kotarbińskiego o wygłoszenie wykładu na zebraniu Prezydium Komitetu w marcu 1971 r. W tym też celu dr W. Gasparski przedstawił swoje poglądy na temat zagadnień inżynierskich zastosowań prakseologii.

19. Nowe władze i nowy układ organizacyjny Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej na okres kadencji 1972-1977

Na okres kadencji 1972-1974 i 1975-1977 powołany został na stanowisko przewodniczącego Komitetu prof. Roman Ciesielski. Sekretarzem naukowym Komitetu został prof. Stanisław Kajfasz. W celu ułatwienia pracy Komitetowi, podniesienia sprawności i efektywności jego działania powołano sekretarza technicznego, którym został dr Wojciech Marks.

W zakres dyscyplin Komitetu włączone zostały zagadnienia budownictwa wodnego, które tkwiły w Komitecie Gospodarki i Inżynierii Wodnej, w związku z czym rozszerzona została nazwa Komitetu na Komitet Inżynierii Lądowej i Wodnej. Warto przypomnieć, że zagadnienia inżynierii wodnej zostały już raz włączone do naszego Komitetu, ale wtedy nie poszerzono nazwy lecz zawężono ją, z Komitetu Inżynierii Lądowej skreślono słowo "Lądowej". Działo się to na początku kadencji 1966-1968. Ta skrócona nazwa "Komitet Inżynierii" zachowała się i w kadencji następnej 1969-1971, mimo że zagadnienia hydrotechniki w tej kadencji skierowane zostały z powrotem do Komitetu Gospodarki Wodnej.

Skład Komitetu obejmował 44 osoby, w tym 19 spoza Warszawy, co stanowi 43% i co było najwyższym wskaźnikiem wśród Komitetów PAN.

20. Wytyczne działalności Komitetu na lata 1972-1974

W związku z utworzeniem urzędu ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki i zniesieniem komisji głównych byłego Komitetu Nauki i Techniki wzrosły zadania komitetów naukowych Akademii. Zadania komitetów wzrosły również w związku z zapotrzebowaniem na prognozy i ekspertyzy naukowe oraz dalszym doskonaleniem planowania, finansowania i merytorycznej oceny poziomu i wyników badań naukowych. W tej sytuacji Prezydium PAN określiło na nowo wytyczne działalności komitetów oraz zadania wynikające z programu działalności PAN na okres kadencji 1972-1974.

Na tej podstawie Komitet Inżynierii Lądowej i Wodnej określił szczegółowy program swej działalności rozdziałając postawione mu zadania na następujące trzy grupy:

1. Indywidualna twórczość i działalność naukowa poszczególnych członków Komitetu, członków Sekcji oraz kierowanie pracami zespołów naukowych.
2. Prace wspólne całego Komitetu o charakterze integracyjnym (w tym podejmowanie zasadniczych decyzji oraz zatwierdzanie najważniejszych wniosków Sekcji).
3. Prace prowadzone przez poszczególne Sekcje, które są najważniejszymi ogniwami działalności merytorycznej.

Komitet przewidział w swym programie również pewnego rodzaju obronę nauk inżynierskich wobec poglądów niektórych środowisk, uznających nauki te za mniej wartościowe ze względu na ich charakter nauk stosowanych.

21. Prace przygotowawcze do II Kongresu Nauki Polskiej

Na okres omawianej kadencji przypadły prace przygotowawcze do II Kongresu Nauki Polskiej. Sekcja VIII nauk inżynieryjno-budowlanych II Kongresu podzielona została na 6 podsekcji:

1. Konstrukcje inżynierskie, mostowe i hydrotechniczne.
2. Materiały budowlane.
3. Drogi, koleje, lotniska.
4. Geotechnika.
5. Technologia i organizacja robót budowlanych.
6. Inżynieria sanitarna.

Referat Sekcji VIII został poddany dyskusji - zwłaszcza w zakresie wniosków i postulatów - na zebraniach Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej. Referaty sekcji i podsekcji opublikowane w wydawnictwach kongresowych zostały oparte na referatach pomocniczych, obejmujących aktualny stan oraz perspektywny program i warunki rozwoju poszczególnych dziedzin, specjalności, kierunków czy też problemów badawczych. Pomocnicze referaty, opracowane według ogólnych wytycznych przez wybitnych specjalistów danej dyscypliny nauki, zostały poddane dyskusji we właściwych Sekcjach Komitetu Inżynierii. Niektóre z nich przedyskutowano również w Komitecie Nauki Polskiego Związku Inżynierów i Techników Budownictwa oraz w Polskim Towarzystwie Mechaniki Teoretycznej i Stosowanej. Trzy podsekcje, a mianowicie: konstrukcji inżynierskich, materiałów budowlanych i inżynierii sanitarnej opublikowały wszystkie referaty pomocnicze.

22. Ocena prac prowadzonych w ramach problemów węzłowych

Do zadań Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej należała ocena przebiegu realizacji prac badawczych objętych planami szeregu problemów węzłowych. Dokonywane przez właściwe sekcje Komitetu oceny podlegały akceptacji Prezydium Komitetu.

Komitet Inżynierii Lądowej i Wodnej decyzją Sekretarza naukowego PAN został wyznaczony wiodącym w Akademii w programie rządowym PR-5 "Kompleksowy rozwój budownictwa mieszkaniowego". Komitet bierze również udział w opiniowaniu programu rządowego PR-7 "Kształtowanie i wykorzystanie zasobów wodnych w zakresie zaopatrzenia w wodę aglomeracji miejsko-przemysłowych oraz odprowadzania i oczyszczania ścieków".

23. Ekspertyzy naukowe

Obok organizacji konferencji naukowych, o których była już wcześniej mowa i opiniowania prac prowadzonych w programach rządowych i problemach węzłowych również opracowywanie ekspertyz stanowi działanie na rzecz bezpośrednich potrzeb gospodarki narodowej.

W Komitecie Inżynierii Lądowej i Wodnej zostały opracowane następujące ważniejsze ekspertyzy:

1. Stan techniczny torów kolejowych w Polsce - opracowana przez Sekcję Inżynierii Komunikacyjnej, której przewodniczył prof. T. Basiewicz, rok ukończenia 1973.
2. Unowocześnienie techniki i technologii budownictwa mieszkaniowego - przewodniczący zespołu autorskiego: prof. S. Kajfasz, rok ukończenia 1974.
3. Niezawodność dostawy ciepła w aglomeracjach miejskich; autorzy: prof. W. Kamler i T. Rossian, konsultant prof. W. Wasilewski - rok ukończenia 1975.
24. Uaktualnienie zadań Komitetu na lata 1975-1977

W kadencji obecnej nowo powołany skład Komitetu liczy 58 osób (bez delegatów resortów). Na wiceprzewodniczących Komitetu zostali powołani prof. I. Kisiel i prof. M. Lubiński.

Z każdą zmianą kadencji zauważyć można rozszerzenie i pogłębienie zadań komitetów. Na lata 1975-1977 wysunięto na czoło tych zadań:

- pogłębioną merytoryczną i bieżącą ocenę badań objętych programami rządowymi oraz ogólnokrajowym programem badań podstawowych; - rozszerzenie inicjatyw, zmierzających do ożywienia życia naukowego i rozwoju krytyki naukowej, jako drogi i narzędzia merytorycznej oceny stanu i potrzeb nauki oraz wpływania na jej rozwój i poziom;
- szczególnie wnikliwa ocena potrzeb i poziomu wydawnictw naukowych, co wiąże się ze wzrastającą rolą działalności wydawniczej w kształceniu i wychowaniu.

25. Wspólne zebranie naukowe Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej i Komitetu Architektury i Urbanistyki na temat: "Ingerencje nauki w rozwoju budownictwa mieszkaniowego w Polsce"

W ciągu ćwierćwiecza swej działalności Komitet Inżynierii odbywał niejednokrotnie spotkania z pokrewnym Komitetem Architektury. Ostatnio w kwietniu 1976 r. odbyło się wspólne zebranie obu Komitetów nt. "Ingerencja nauki w rozwoju budownictwa mieszkaniowego w Polsce".

Na tym wspólnym zebraniu przewodniczący obu Komitetów wygłosili referaty generalne:

- prof. P. Zaremba: Rola architektury i urbanistyki w rozwoju budownictwa mieszkaniowego w Polsce,
- prof. R. Ciesielski: Kierunki ingerencji nauk inżyniersko-budowlanych w rozwój budownictwa mieszkaniowego w Polsce.

Ponadto było 7 wypowiedzi uzupełniających. Była również wypowiedź przedstawiciela Ministerstwa Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych w osobie wiceministra prof. L. Kałkowskiego, który naświetlił kilka proble-

mów z zakresu polityki gospodarczej i naukowej resortu, była też wypowiedź koordynatora programu rządowego PR-5 mgr inż. Z. Kostrzewy, który przedstawił zasadnicze cechy programu, a w szczególności jego strukturę wdrożeniową.

Doniosłość bezpośredniego dialogu obu Komitetów naukowych z przedstawicielami resortu budownictwa została podkreślona w wypowiedzi przedstawiciela Sekretariatu Wydziału IV PAN prof. W. Gutkowskiego, który wysoko ocenił przygotowane na zebranie materiały.

Wnioski z obu podstawowych referatów - Komitetu Inżynierii i Komitetu Architektury - oraz z dyskusji zebrania postulują zgodnie, że należy doskonalić technologię, jaka jest do dyspozycji, ale myśleć trzeba o przyszłości i poszerzać budownictwo o inne, bardziej racjonalne technologie.

26. Zakończenie

Na przestrzeni 25-lecia, jak widzieliśmy, można było zaobserwować dość znaczne zmiany w stopniu intensywności działania Komitetu Inżynierii. Po okresie początkowym - działalności bardzo żywej i owocnej, nastąpił wkrótce okres poważnego zahamowania prac, okres znamionujący się sporadycznymi zrywami, narzuconymi akcjami doraźnymi, by w końcu - na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych i lat kolejnych zamykających 25-lecie ustąpić miejsca okresom, których znamieniem jest wyraźna intensyfikacja działalności.

Poniższa tablica przedstawia obraz tych zmian w poszczególnych kadencjach, na tle ilościowego składu Komitetu, ilości odbytych zebrań organizacyjnych i naukowych oraz konferencji, organizowanych przy udziale Komitetu.

Kadencja	1952	1958	1966	1969	1972-1977		Uwagi
	1957	1965	1968	1971	1972	1975	
					1974	1977	
Ilościowy skład Komitetu	16	23	34	39	44	58	
w tym członków PAN	6	6	6	8	7	8	
Ilość Sekcji	12	11	10	8	10	11	
Zebrania plenarne Komitetu	łącznie 35	17	6	16	27		} Dotyczy okresu 5 1/2 lat
śr. rocznie	7,0	2,1	2,0	5,3	5,0		
Zebrania prezydium Komitetu	łącznie -	-	-	18	30		
śr. rocznie	-	-	-	6,0	5,6		
Zebrania naukowe Komitetu	łącznie 41	4	-	14	16		
śr. rocznie	8,0	0,5	-	4,7	3,0		
Konferencje naukowe organizowane przy udziale Komitetu	łącznie 9	11	6	7	31		
śr. rocznie	1,8	1,6	2,0	2,3	5,7		

W tym krótkim - z natury rzeczy - szkicu można było też zauważyć pewne zaakcentowanie okresu początkowego, a stało się to nie tylko z tej przyczyny, że działalność Komitetu w tym trudnym okresie była szczególnie żywa i owocna, ale również i dlatego, że prace tego okresu, wobec upływu czasu, mogły się zatrzeć w pamięci nawet tego - tak nielicznego spośród obecnego składu Komitetu - grona osób, którym dane było aktywnie uczestniczyć już w początkowej fazie jego prac.

Stajemy u progu drugiego ćwierćwiecza działalności Komitetu Inżynierii, by kontynuować to wszystko, co w naszej działalności było twórcze, a jednocześnie pragniemy wnieść należny wkład, służący wzmocnieniu oddziaływania Akademii na rozwój całej nauki polskiej, na rozwój całego kraju